Gävle
KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2026-09-17

Diarienummer: 26SON207

Handläggare:

Per Åsbrink
026-17 80 00
per.asbrink@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Remissyttrande – Remiss av SOU 2026:52 ”En reform av den statliga barn- och ungdomsvården”.

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Sammanfattning

Socialnämnden har av Socialdepartementet fått möjlighet att yttra sig gällande remissen SOU 2026:52 ”En reform av den statliga barn- och ungdomsvården”**.** Regeringen beslutade den 1 februari 2024 (dir. 2024:13) att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation. Syftet med utredningen var att stärka den statliga barn- och ungdoms-vårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling.
Kartläggning och analys av den statliga barn- och ungdomsvården visar att flera brister är väl belagda, de är omfattande och de har varat över tid. Orsakerna är i många fall av strukturell karaktär och det finns vanligen flera samverkande orsaker inom och utom Statens institutionsstyrelse, SiS, som ansvarar för vården. De identifierade bristerna inom den statliga barn- och ungdomsvården har sin grund i otydlig styrning, bristande rättslig reglering, otillräcklig kompetensförsörjning, svag samverkan samt strukturella och organisatoriska hinder i statens verksamhet.

Utredningen lämnar följande förslag:

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården

Fyra övergripande inriktningar behöver prägla alla delar av arbetet med att reformera den statliga barn- och ungdomsvården.

1) *Barnets och den unges bästa* ska vara grundläggande för alla analyser, beslut och insatser i reformarbetet.
2) *Tydliggöra och beakta statens ansvar* för viss social barn- och ungdomsvård. Den statliga barn- och ungdomsvården bör därför avse statens samlade ansvar och styrmedel inom området, inte bara uppgifterna för en enskild myndighet
3) *Att stärka det vårdande uppdraget* i alla delar av reformarbetet. Som exempel, rusta vården att kunna möta barn och unga med samsjuklighet och sammansatta vård-behov. För att tillgodose behoven för dessa barn och unga krävs även utökad samverkan med regionernas hälso- och sjukvård.
4) *Regler som effektivt styr vården*. Lagstiftning som anger tydliga förutsättningar för verksamheten i syfte att göra vården förutsebar och sammanhängande för de som vårdas.

Reformen genomförs stegvis och reformarbetet delas upp i tre steg mellan åren 2026 – 2034, vilket över tid kommer att följas av utredningar och uppföljningar.

En ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård (MBU)

Myndighetens kärnuppdrag ska vara att ansvara för de delar av den sociala barn- och ungdomsvården som det är mest ändamålsenligt att staten utför. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska vara en *styrelsemyndighet*. En central strategisk styrning vid huvudkontoret som ska säkerställa förutsättningarna för en god, rättssäker och likvärdig vård vid hemmen samtidigt som hemmen har möjlighet att beakta lokala behov och förutsättningar. Myndigheten ska ansvara för anvisning av platser till hemmen och att antalet platser vid hemmen fortlöpande anpassas till behovet. Myndigheten bör ges en tydligare roll både som användare och producent av kunskap och integreras i ett utvecklat system för statlig kunskapsstyrning.

En ny placeringsform

Nuvarande särskilda ungdomshemmen ska ersättas av den nya placeringsformen ”Statliga hem för barn och unga”. Endast barn och unga som omhändertagits på grund av *eget beteende* och som har ett tydligt behov av särskilt noggrann tillsyn ska få placeras på ett statligt hem för barn och unga. Det ska finnas vårdenheter för barn och unga som har särskilda behov av integrerad vård på grund av en psykisk funktions-nedsättning eller annat liknande tillstånd.

Skolverksamheten inom den statliga barn- och ungdomsvården

Skolan inom den statliga barn och ungdomsvården har en särskilt viktig pedagogisk och kompensatorisk roll att fylla. Fokus på en likvärdig och integrerad skolverksamhet.

Tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård

SiS har idag inte något ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård till barn och unga som vårdas i de särskilda ungdomshemmen. För att säkerställa tillgången till den vård som regionerna ska ansvara för krävs en förstärkt samverkan och formella överenskommelser mellan staten och regionerna kring barn och ungas tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård. Socialstyrelsen får i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att främja tillgången till fast vårdkontakt i hemregionen.

Stärkt skydd mot missförhållanden

Upprepade fall av missförhållanden inom SiS har konstaterats, missförhållanden som har varat över tid och som i stor utsträckning kvarstår. Det behövs ett ökat skydd för de barn och unga som vistas inom statlig barn- och ungdomsvård, deras möjligheter att framföra klagomål, komma till tals och bli lyssnade på behöver stärkas. Bl.a. föreslås ett särskilt ombud, placerad på IVO, i syfte att stärka barns och ungas rätt att komma till tals och framföra klagomål.

Informationsutbyte, personuppgiftsbehandling och uppföljning

Skyldighet för personal inom olika delar av myndigheten (MBU), rörande social vård och hälso- och sjukvård att lämna de uppgifter som behövs för placerade barn och unga ska få nödvändig behandling, vård eller annat stöd.

Ett säkerhetsregister

Ett säkerhetsregister i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet i statliga hem. Uppgifter i registret får endast behandlas vid risk för brott som inte är ringa, risk för våld eller hot eller rekrytering in i brottslig verksamhet.

Ekonomiska konsekvenser

En engångskostnad för staten om cirka 39 miljoner kronor samt ökade årliga kostnader om cirka 2,31 miljarder kronor. Ökad platskapacitet, minskat antal barn och unga per vårdenhet, förstärkt bemanning och förbättrad struktur för vården är kostnadsdrivande. Utredningen bedömer att utredningens förslag *inte* kommer innebära några direkta kostnader för kommunerna. Den ökning i dygnskostnad som förslagen beräknas innebära föreslås finansieras av staten. Utredningens förslag innebär ingen inskränkning i kommunernas självstyrelse.

Yttrande

Välfärd Gävle ställer sig positiv till utredningens förslag, men med vissa synpunkter.

Bristerna inom Statens institutionsstyrelses (SiS) är kända och väldokumenterade. Senast i form av Riksrevisionens granskningsrapport[1], i slutsatserna framgick att SiS inte har förutsättningar att leverera en effektiv vård och behandling och inte säkerställer att barn och ungas vård och behandling håller en jämn och hög kvalitet. I rapporten lämnades rekommendationer till regeringen och SiS för att åtgärda bristerna.

Välfärd Gävle delar bedömningen att den statliga barn- och ungdomsvården behöver utvecklas och att de brister som identifierats inom SiS måste åtgärdas. Utredningen lämnar positiva och nödvändiga reformförslag som kan stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens förutsättningar att ge en trygg, kvalitativ och likvärdig vård till placerade barn och unga. Positivt att utredningen föreslår ett förtydligat vårduppdrag, integrerad vård, fokus på skolverksamheten och utökad tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga.

- *En reform av den statliga barn- och ungdomsvården*.

Välfärd Gävle avstyrker detta förslag. Tre reformsteg fram till 2034 innebär en mycket lång förändringsresa. Det föreligger en uppenbar risk att en lång genomförandeperiod och fortsatt behov av kompletterande utredningar och analyser kan fördröja nödvändiga kvalitetsförbättringar för barn och unga i den statliga vården. Det är en rimlig invändning att omfattande organisatoriska förändringar kan ta resurser och ledningskraft från det akuta förbättringsarbetet. Mot denna bakgrund efterfrågas en tydligare beskrivning av reformens målbild, innehåll och förväntade effekter.

- En ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård (MBU).

Välfärd Gävle avstyrker detta förslag. Om bristerna inom SiS i huvudsak är kända sedan tidigare, exempelvis kompetensförsörjning, innehåll i vården, differentiering och styrning, framstår det som oklart hur bildandet av en ny myndighet i sig kommer att bidra till att lösa dessa problem. Om problemen främst ligger i verksamheten är det inte självklart att en ny organisationsform ger bättre resultat. Vilka problem löser organisationsförändringen som inte kan lösas inom befintlig struktur?
Om organisationsformen förändras innan innehållet är tydligt riskerar fokus att flyttas från verksamhetsutveckling till organisationsbygge, med allt vad det innebär i form administrativt arbete.

[1] SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga (RiR 2024:7)

Välfärd Gävle ställer sig vidare tveksam till att den föreslagna myndigheten (MBU) ska ledas av en styrelse. Det föreligger en uppenbar risk att ledningsstrukturen kommer att leda till en mer ”trögfotad” styrning av myndigheten, särskilt om myndigheten (MBU) kommer att bli tvingad att hantera komplexa och snabbt föränderliga vårdbehov. Myndigheter som behöver vara handlingskraftiga och snabbt kunna anpassas till förändrade behov leds ofta av en generaldirektör (en s.k. enrådsmyndighet), till exempel polisen och kriminalvården.

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Välfärd

Socialnämnden har av Socialdepartementet fått möjlighet att yttra sig gällande remissen SOU 2026:52 ”En reform av den statliga barn- och ungdomsvården”**.** Ärendet hanteras av socialnämnden för beslut vid sammanträdet den 2026-11-26. Utredare Per Åsbrink, har varit ansvarig handläggare i ärendet. I den slutliga handläggningen har strateg Eva Westman och enhetschef ungdomsenheten Lena Freij deltagit.